

09.03.2009.

131/2

Recenzija monografije "Okviri viktimologije"

autora prof. Dr Ivane Simović – Hiber

Nova monografija autora prof. Dr Ivane Simović – Hiber naslovljena "Okviri viktimologije" predstavlja prirodni rezultat višegodišnjeg naučnog interesovanja i rada u oblasti teorije krivičnog prava, kao i izučavanja etiologije kriminaliteta.

Interes za krivičnopravna teorijska pitanja je nužno prerastao u interes za otkrivanje vanpravnih osnova i objašnjenja kriminaliteta. Problem žrtve kriminaliteta se tako nametnuo kao centralno pitanje u kontekstu svih rasprava.

Autor polazi od konstatacije, pre nego hipoteze, da je gotovo neshvatljivo da se celokupna nauka koja se bavi kriminalitetom (pre svega misleći na krivičnopravnu nauku u okvirima materijalnog i procesnog prava, sociologije prava i kriminologije) zaustavio na analizi krivičnog dela i učinioca. Žrtva kao nužni deo ove trijade biva zanemarena vekovima.

Viktimologija kao naučna disciplina koja se bavi ulogom i položajem žrtve je u ovoj oblasti najmlađa, i nastaje tek polovinom dvadesetog veka. Ova činjenica je uzrokovala mnoge paradokse.

Najznačajniji među njima je nepostojanje opšteg konsensusa oko predmeta izučavanja.

Autor u svom radu pokušava da uspostavi osnovne parametre koji bi koncentrisali minimum pravila o preciziranju obima predmeta ove naučne discipline. Nezahvalan zadatak po definiciji, ali je značajan doprinos u rezultatu.

Nakon pregleda shvatanja o tome šta je viktimologija (osnovne definicije obima i osnovnih (žrtva) i izvedenih pojmova (viktimizacija, viktimitet, viktimizam...), obrazlaganja o naučnom karakteru i problemima viktimologije kao nove nauke, i prikazu njene istorije koja ilustruje sve pomenute dileme, autor je učinio izuzetan napor pokušavajuća da klasifikuje i sintetizuje dosadašnja teorijska dostignuća u ovoj materiji govoreći o "generacijama" u razvoju viktimologije.

Sinteza je raspoređena u četiri generacije: prva je nazvana kriminalnom ili interakcionističkom, druga generacija se može tretirati kao podrška i pomoć žrtvama (pokret za prava žrtve ili pokret za podršku žrtvama), treća je pretstavljena kao utopistička generacija viktimologije (čine je teorijska shvatanja komplementarna kriminološkim objašnjenjima uzroka kriminaliteta) i četvrta generacija viđena kao konsolidacija teorijske viktimologije na osnovu provere polaznih osnova i empirijskih rezultata.

Na osnovu prethodnih analiza, autor prelazi na objašnjenje izabраниh okvira viktimologije.

Prvi je pravni okvir viktimologije – odnos žrtve i države. U uporednoj literaturi je pisano o tome, ali ne na ovaj način. Birajući pravni okvir kao primarni, autor ukazuje na problem nesinhronizovanog razvoja naučnih

disciplina koje objašnjavaju fenomen kriminala i pravnih disciplina koje ga uređuju. Primer žrtve kao nepostojeće kategorije u krivičnopravnoj teoriji je dovoljan primer.

U procesnom smislu postoji klasični krivični postupak i suprotstavljena ideja restorativne pravde. Autor precizno razmatra uticaj ideje restorativne pravde na konceptijske promene krivičnog procesa u primeni međunarodnih pravnih akata od strane međunarodnih krivičnih sudova do praćenja uticaja novih ideja na nacionalna zakonodavstva.

U delu rada koji upoređuje mikro i makroviktimologiju autor daje sintetizovanu sliku o uticaju anketa viktimizacije na tačniju percepciju stanja kriminaliteta, ali i produžene efekte ovog metoda.

Autor zaključuje da autentični viktimološki pojmovi kao što su strah od zločina, ranjivost (vulnerability) povratno deluju na ceo kompleks analize kriminaliteta, kao njegov socijalni barametar.

Prepoznajući državu kao mogućeg generatora najtežeg kriminala (organizovani kriminal, zločini protiv međunarodnog prava, genocid pre svega) koji proizvodi najveći broj i najteže oblike viktimizacija, autor naglašava potrebu pojačanja interesa za ovu oblast, uočavajući da ove žrtve u pretežnom delu literature nisu tretirane na adekvatan način.

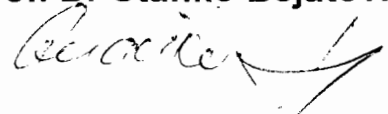
Govoreći o predrasudama o viktimologiji i nekoj vrsti brzo i (ne) zasluženosti stečene loše reputacije autor smelo zaključuje da konzervatizam u izučavanju kriminaliteta odslikava situaciju u kojoj je "država opšti poslodavac" kome se ne treba suprotstavljati.

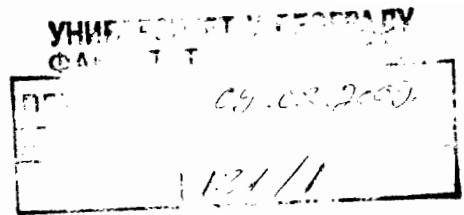
Na osnovu svega izloženog u prethodnom prikazu, smatram da rad dr Ivane Simović – Hiber "Okviri viktimologije" mogu sa najvećim profesionalnim zadovoljstvom preporučiti za objavljivanje.

Beograd

20. januar 2009.

Prof. Dr Stanko Bejatović

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Bejatović", with a long horizontal stroke extending to the right.

Recenzija monografije "Okviri viktimologije"

autora prof. Dr Ivane Simović – Hiber

Polazeći od konstatacije da bi onoliko koliko se izučavaju društvene okolnosti koje proizvode zločin, toliko trebalo izučavati i štetne posledice koje zločin ima na individualizovane žrtve, određene grupe kao žrtve i društvo kao apstraktnu žrtvu, autor predlaže potpuno nov i originalan pristup viktimologiji kao naučnoj disciplini.

Naziv "Okviri viktimologije" upućuje na spoznaju nužnosti izučavanja više krugova u objašnjenju fenomena žrtve (opredeljujući se za žrtve krivičnog dela kao predmet analize) ali i u pronalaženju pravog mesta viktimologije u sistemu naučnih disciplina koje izučavaju fenomen kriminaliteta. Pravni i sociološki okvir autor bira za osnovne, ali treba posebno istaći istorijski, empirijski i fenomenološki okvir koji po mišljenju autora doprinose stvaranju autohtonih viktimoloških pojmova.

U delu rada pod nazivom "Pravni okvir viktimologije" obrađuje se položaj žrtve u krivičnom materijalnom i procesnom pravu. Autor uočava i objašnjava nezainteresovanost teorije krivičnog prava (što se reflektuje i na zakonodavna

rešenja) za pojam i položaj žrtve sa jedne strane i mnogo veću fleksibilnost krivičnoprocesnih rešenja s druge.

Uvažavajući činjenicu da je viktimologija kao relativno samostalna naučna disciplina najmlađa (druga polovina dvadestog veka) iz kompleksa nauka koje obrađuju kriminalitet iz različitih metodoloških i uglova, perspektiva proučavanja, autor dolazi do zaključka je ona možda najbrže prešla stupnjeve razvoja (istorijske i metodološke).

Rad je podeljen u deset poglavlja.

Nakon uvodnih izlaganja u kojima se objašnjavaju razlozi i ciljevi monografije, koji se u najkraćim crtama mogu svesti na ponudu viktimologije kao sredstva kojim se može popraviti i promeniti ugao posmatranja kriminaliteta, autor u prvom poglavlju predstavlja pojam viktimologije. Već se ovde može uočiti veliki napor u pokušaju sinhronizacije raznorodnih definicija samog predmeta izučavanja, jer se kroz uporednu literaturu stalno provlači neodlučnost oko odgovora o tome ko je žrtva i koji oblici viktimizacija zaslužuju istraživačku pažnju. Nakon određivanja predmeta monografije autor ukazuje na dileme koje se odnose na naučni i metodološki pristup viktimologiji, kao i mesto ove discipline u sklopu nauka koje obrađuju problem kriminaliteta, pri čemu je posebno značajan deo koji govori o odnosu kriminologije i viktimologije.

Kratki prikaz istorije viktimologije ilustruje dobro zapaženu paradoksalnu situaciju – ni kraće istorije ni više kapitalnih zaokreta u osnovnim postavkama.

Posebno originalan pristup se može uočiti u sintetizovanju metodoloških i teorijskih osnova koje autor naziva generacije u razvoju viktimologije. Prvom naziva onu koja označava nastanak discipline kriminalne ili interakcionističke viktimologije, drugom, promenu koja se od teorijskog ustanovljavanja odnosa

žrtve i učinioca ili doprinosa žrtve u izvršenom delu preorijentiše na multidisciplinarnu podršku i pomoć žrtvama. Treću generaciju autor naziva utopistička generacija viktimologije zbog zaključka da ona teorijski luta u objašnjenjima etiologije viktimizacije na isti način kao i nove kriminološke teorije objašnjanja uzroka kriminaliteta. Četvrta generacija je budućnost i trebalo bi da pruži osnove i pravce konsolidacije teorijske viktimologije.

U poglavlju 6. koji naziva pravni okvir viktimologije na originalan način je predstavljeno realno stanje pravne regulative u oblastima položaja žrtve u krivičnopravnoj teoriji i procesnom položaju žrtve uz analizu stepena prihvatanja pre svega viktimološke orijentacije shvaćene kao tendencija zamene koncepta retributivne restorativnom pravdom.

Sledi prikaz anketa viktimizacije kao specifičnog metodoškog sredstva, uz konstataciju da u uporednoj literaturi još ne postoji usaglašenost u izboru makro ili mikro modela, kvantitativnog ili kvalitativnog pristupa.

Prikaz autentičnih viktimoloških pojmovi nastalih iz teorijskih i empirijskih izvora su posebno dragocen deo ovog teksta. Strah od zločina (fear of crime) i ranjivost (vulnerability) su pretstavljeni na način da osvetljavaju kompleknost i uticaj na sve sociološke i pravne aspekte novog odnosa prema kriminalitetu.

Poglavljje koje govori o paradoksima viktimologije ukazuje da je ova mlada nauka predmet mnoguh zasluženih, ali još više nezasluženih predrasuda. Prelazeći put od zanemarenog pravnog objekta do naučnog i socijalnog barometra stanja društva žrtva, njen položaj i uloga po mišljenju autora mogu da promene zamrznutu sliku o podeli uloga u svetu kriminala koji danas postoji.

Poslednje poglavlje naslovljeno "Nove ideje I nerešeni stari problemi ili viktimologija dvadesetprvog veka" ponovo analizira, odnosno predstavlja drugi okvir koncentrisane analize izabranih, odnosno uočenih osnovnih problema. Strah od zločina i nova ideja naoružane žrtve su paradigma usloženih ali nerešenih problema.

Možda najznačajniji doprinos ove monografije se može svesti na konstataciju da autor insistira na mogućnosti da promenjena pozicija žrtve, zanemarujući čak činjenicu novog doba da svako može postati žrtva, što je ubedljiv argument za interesovanje za ovu temu (terorizam, syber kriminal), može pomoći u afirmaciji novog morala u stavu prema žrtvama.

Na osnovu pročitane materijala i kratkog prikaza osnovnih ideja smatram da monografski rad "Okviri viktimologije" autora prof. Dr Ivane Simović-Hiber predstavlja, po svom originalnom pristupu, temeljnom istraživanju i izboru metodoloških pristupa rad koji je značajan za razvoj naučne misli u oblasti izučavanja kriminaliteta, pa ga preporučujem za objavljivanje.

Beograd

26.01.2009

prof. Dr Dobrivoje Radovanović

